mâni şi dovedeşte că formele sincopate au trebuit să fie întrebuinţate alături de cele nesincopate şi în alte regiuni străromâne. Când verbul *mesúr* şi-a mutat accentul pe silaba primă, s'a orientat şi el după *trẹmur*, devenind la Istroromâni *mẹsurẹ* „măsură“ (şi *mẹsur* „măsur“). Capidan îmi comunică că la Aromâni se găseşte şi verbul *mpeatur* „împătur“, deşi substantivul e *pẹtură*, ca şi *mẹtură* (acesta şi la Istroromâni). Se vede deci că la verbe, unde accentul schimbător făceà şi de altfel să alterneze forme sincopate cu nesincopate (cf. *usuc —uscăm*, *mânânc —mâncăm*), această şovăire de pronunţare s'a păstrat mai mult timp decât la substantivele cu accent fix. Dar această chestiune, pe care a atins-o, fără s'o aprofundeze P. Haas în *Jahresber.* XXI—XXV, p. 38 ş. u. va trebuì să mai fie studiată cu toată atenţia ce o merită.

Sextil Puşcariu.

Sprijinitorul lui Vasile Moga: Gheorghe Bánffy (1747—1822).

Cercetând condicile vechi ale liceului romano-catolic (al Piariştilor) din Cluj, spre a stabili anii de studiu ai lui G. Lazăr la acest liceu, am văzut că aceste condici au să arunce lumină nouă asupra vieţii multora dintre representanţii de seamă ai Românilor ardeleni[1]. În afară de Lazăr care a studiat aici 3 ani gramatică, 1 humanitate, 2 filosofie şi 2 drept, tot aici a studiat şi cunoscutul lui rival: Vasile Moga (1793—1798) şi anume un an de gramatică (classis grammatices suprema), 2 de humanitate (humanitatis classis prima et secunda) şi 2 de filosofie, totdeauna ca eminent.

Această şedere în Cluj a devenit hotărîtoare pentru viaţa lui Moga, ba chiar acesteia i se datoreşte şi ridicarea lui în scaunul episcopesc. Cât a stat Moga în Cluj a fost coleg de şcoală cu cei doi conţi tineri Bánffy, Iosif şi Francisc, care au fost fii ai lui George Bánffy, atotputernicul guvernator al Transilvaniei timp de mai multe decenii (1787—1822).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

[1] Împăratul Iosif II, în marea şi nobila lui râvnă de a preface ţările ocârmuite de el, a ordonat la 30 VIII, 1782 să i se înainteze un tablou „de numero adolescentum unamquamque classem frequentantium, de industria professorum doctioni impensa cum fine cuiusvis anni scholastici“. V. ordinele guvernului ardelean privitoare la aceasta din 4 III, 24 VI şi 20 XI, 1783, în archiva liceului. Acestor ordine li se datoresc şi condicile cercetate de mine.

BDD-A14697 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:48

Lucrul se poate constată din două feluri de tablouri. Unul arată lista elevilor începând cu „superiore classe Humanitatis“ şi terminându-se cu „prima classe grammatices“ [1]. Celelalte tablouri au format de caiet, sânt liniate (mai mult cu creionul), conţin date mai apropiate, scrise cu cerneală; se văd pe ele nişte numere care ne arată că tablourile acestea au fost anexate la câte un raport. Aceste tablouri dau şi lista studenţilor în filosofie şi în drept, şi chiar şi în medicină, unde se văd iscăliturile lui Ioannes Molnár de Müllersheim!

Vasile Moga nu se găseşte decât în tabloul din 1794 ca elev în cl. III. de gramatică (syntaxista cum li se mai ziceà acestora). Păcat că nu ni s'au păstrat tablourile din 1793, şi deci nu putem spune cu siguranţă când a venit Moga la Cluj. Tablourile din 1792 ne dovedesc că în acest an şcolar n'a fost încă aici. Deocamdată ne vom mărginì deci la afirmarea că a venit la Cluj la începutul acelui an şcolar din care avem urme documentare, adecă în toamna anului 1793.

Iată ce găsim aici despre dânsul:

Ad. N. 3070. 794. Calculus
Syntaxistarum Claudiopolitanorum pro I. Semestri
Anni 1794.
(La pagina primă cel din urmă este V. Moga).

Nomina et Cogn'na[2]	Aetas	Natio et Conditio	Patria, Cottus, v'[3] Sedes	Ingenium et Applicatio	Mores	Classis Progressionis	An sit in fundatione
Basilius Moga	19	Valach. Ignobil.	Szász-Sebes S.'[4] eiusdem	Bonum. Diligens.	Boni	In I-a ex o'-bus[5]. Eminens.	Non fundatus

[1] Şcoala secundară de atunci se compuneà din 3 ani de gramatică (classis prima sau infima, secunda sau media şi tertia sau suprema grammatices) şi 2 ani de humanitate; cei 2 ani de filosofie, precum şi cei 2 de drept se ţineau de Universitate, de învăţământul superior. O parte din liceul de azi erà trecut în seama şcolii primare de azi („schola nationalis“). Anul şcolar se împărţeà în 2 semestre (Nov.—Martie şi Aprilie—August).

[2] = Cognomina.
[3] = Vel.
[4] = Sedis (acelaşi scaun).

BDD-A14697 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:48

La p. 2 locul al 3-lea de sus îl ocupă Franciscus Bánffi, 10, Hung., Comes, De Losontz, Bonum. Diligens, Boni, In 1-a ex o'bus. Eminens.

La p. 3 locul al 3-lea de jos îl ocupă celălalt Bánffy, Iosephus, 12[1]. (Celelalte date ale lui sânt la fel cu ale fratelui său).

In afară de cei doi fraţi Bánffy au mai fost doi aristocraţi între colegii lui Moga: Georgius şi Michael Eszterházi. Aşadar Moga avea legături personale şi cu această familie puternică, din care unul mai târziu i-a iscălit şi actul de numire ca episcop[2].

In treacăt trebue să amintim că şi „Ioannes Lemény" a fost coleg cu Moga, tot timpul cât a stat Moga la Cluj şi chiar dupăce a plecat el, Lemény a mai învăţat acolo doi ani şi dreptul. Faptul că au fost colegi ani dearândul pune într'o lumină nouă legăturile lor de mai târziu.

Din anul şcolar următor i-a devenit coleg şi acel „Paulus Ramontzai" (născ. 1780 în „Kopánd, comitatus Tordensis"), care pare a fi identic cu Pavel Ramomţai, concepistul camerei aulice (1811), care vorbeşte despre activitatea ştiinţifică a lui Lazăr[3]. S'au cunoscut probabil încă din Cluj, unde Ramonţai a studiat dreptul pe când Lazăr cercetă cl. I-II. de gramatică.

După condici Moga a stat până pe la August 1798 în Cluj, când, terminându-şi studiile de filosofie, s'a şi sfinţit de preotla Arad[4].

Iată deci cauza pentru care a fost numit V. Moga în scaunul episcopiei văduvite de 14 ani, în 1810. Atotputernicul guvernator de dragul fiilor săi l-a sprijinit din răsputeri[5].

Bitay Árpád.

---

[1] Pe baza aceasta corectăm arborele genealogic dat la Kőváry L., *Erdély Nevezetesebb Családai* (Kolozsvártt 1854) p. 20; Nagy Iván, *Magyarország Családai* I, 166—7 şi Pótlék-Kötet 1869, p. 69, astfel:

Arborele genealogic îndreptat:

Ge rge (1747—1822)
Iosefa Palm

Dionisie	George	Iosif	Francisc
1776—1854	† 1832	1781—1858	1783—1813

Acesta din urmă a căzut ca lt.-colonel în luptele contra lui Napoleon.

[2] V. Dr. I. Lupaş, *Episcopul Vasile Moga şi profesorul Gheorghe Lazăr*, A. A. R. (secţ. ist.). Tom. XXXVII, No. 21, p. 28.

[3] Dr. Avram Sădeanu, *Date nouă despre Gheorghe Lazăr*, Arad, 1914, pp. 24-25

[4] Lupaş *l. c.* pp. 2-3; aici îndreptăm că Moga a studiat numai un an filosofia în Cluj.

[5] Prin aceasta ni se lămureşte şi mai bine rostul şi înţelesul paginilor 27 şi 32-33 din Lupaş *l. c.* V. şi p. 37 din Dr. I. Lupaş, *Mitropolitul Andreiu Şaguna* (ediţia a II-a). Sibiiu 1911

BDD-A14697 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:48